

Павлюк О. М.

Національний університет «Одеська юридична академія», аспірантка кафедри історії держави та права

ФУНКЦІЇ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ У СКЛАДІ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ ЗА СУДОВОЮ РЕФОРМОЮ 1864 РОКУ.

Для вдосконалення організації та діяльності прокуратури в Україні дослідники все частіше звертаються до досвіду минулого, зокрема й до вивчення історії органів прокуратури, які функціонували в українських губерніях Російської імперії в XIX ст., тому актуальність цієї теми значна для сьогоденної України. Система органів прокуратури – один з таких інститутів держави, який як і інші потребує вдосконалення, але для того необхідні теоретичні та історико-правові знання.

Сучасна демократична держава не може існувати без ефективної системи органів прокуратури. Її діяльність у остаточному рахунку має бути підпорядкована меті забезпечення фундаментальних прав і свобод людини, що є сенсом діяльності держави. Першочерговим завданням прокуратури залишається й забезпечення належного рівня правопорядку, зміцнення законності в суспільстві, стримування злочинності в економічній та інших сферах.

Основним законодавчим джерелом для прокурорської служби були судові статuti. Відповідно до Судових статutів засновували посади прокурора окружного суду та судових палат. Розслідування кримінальних справ було покладено на судових слідчих, які діяли при судах, і їхні рішення могли бути оскаржені безпосередньо до суду. Так поліція позбулася функцій попереднього слідства. Організація прокуратури ґрунтувалася на принципах суворой ієрархічності, єдиноначальності і взаємозамінності. Прокурорський нагляд здійснювався під вищим керівництвом генерал-прокурора який був і міністром юстиції Російської імперії. Йому було надано надзвичайно великі повноваження при комплектуванні кадрів на судово-прокурорські посади. За його поданням царськими указами призначалися голови, помічники голів і члени окружних судів, в тому числі судові слідчі. Обер-прокурори Сенату і прокурори судових палат також безпосередньо підпорядковувалися генерал-прокуророві. Прокурори окружних судів діяли під керівництвом прокурорів судових палат. Кількість помічників (товаришів) прокурора і розподіл їхніх обов'язків залежали від розмірів судового округу.

Автори судової реформи намагалися значно розширити права прокуратури, наділити її новими повноваженнями на зразок тогочасних європейських прокуратур. Прокуратура в системі органів держави була вклучена в судове відомство, але мала свою організацію.

Суть реорганізації прокуратури відповідно до основних принципів судової реформи 1864 р. полягала у звільненні її від функцій загального нагляду, хоча було збережено нагляд за місцями позбавлення волі.

Основним завданням прокуратури став нагляд за дізнанням і слідством та підтримка державного обвинувачення в суді. Зокрема під час проведення дізнання та слідства прокурор мав право: вимагати від органів дізнання і досудового слідства криміналь-

ні справи для перевірки, документи, матеріали та інші відомості про вчинені злочини, хід дізнання, досудового слідства і встановлення осіб, які вчинили злочини; скасовувати незаконні постанови судових слідчих та осіб, які проводили дізнання; давати письмові вказівки про розслідування злочинів, про обрання, зміну або скасування запобіжних заходів, кваліфікацію злочинів, проведення окремих слідчих дій та розшук осіб, які вчинили злочини; доручати поліцейським органам (органам дізнання) виконання постанов про затримання, привід, взяття під варту, проведення обшуку, розшук осіб, які вчинили злочини, а також давати вказівки про вжиття необхідних заходів для розкриття злочинів і встановлення осіб, які їх вчинили у справах, що перебували у провадженні стряпчого або судового слідчого; усувати особу, яка проводить дізнання, або слідчого від дальшого ведення дізнання або досудового слідства, якщо вони допустили порушення закону під час розслідування кримінальної справи. Функція підтримки державного звинувачення зводилась до того, що прокурор у разі передання йому справи самостійно складав обвинувальний висновок, після чого скерував справу до суду. Судовий процес проводився за принципом змагальності між обвинуваченням і захистом. Прокуратура за реформою 1864 р. створювалася в судах.

Практика прокурорської діяльності у другій половині XIX ст. яскраво свідчила, що прокуратура Російської імперії, як і в українських губерніях, на той час мала два основних завдання, виконувала дві головні функції – обвинувальну та наглядову, йшла двома шляхами, викриваючи винного у скоєнні злочину та наглядаючи за дотриманням норм закону в межах установленної для неї компетенції. Сюди ж може бути віднесено й третю функцію – представництво у певних випадках державних, казенних інтересів. У окремих випадках та чи інша функція могла опинятися на першому плані, але загалом вони єдині й проходять крізь усі галузі прокурорської діяльності.

Павелко В. О.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірантка кафедри історії держави та права*

РОЗВИТОК АПЕЛЯЦІЙНОГО СУДОЧИНСТВА НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ В XVIII – XIX СТОЛІТТІ

Дослідження історії виникнення та розвитку інституту апеляції в нашій державі має вагомe значення для визначення сутності апеляції, її характерних рис та місця в системі структури цивільного процесу України, і відповідно розробки ефективної процедури перегляду судових рішень в порядку апеляційного провадження. Однією з основних засад здійснення судочинства в Україні є забезпечення винесення судами законних й обґрунтованих рішень по справах, які ними розглядаються (ст. 129 Конституції України).

В 1760 – 1763 р. р. гетьман К. Розумовський провів судову реформу, яка полягала в реорганізації судових установ на зразок системи, передбаченої Литовськими статутами (Універсалом 19 листопада 1763 року було встановлено земські, підкоморні і гродські суди). Замість сотенних та полкових судів було введено нові суди. Українські землі було